

PLANNING

SEEDS

Σχεδιασμός Περιοχών Αλληλέγγυας Οικονομίας για την Κοινωνική, Οικονομική και Περιβαλλοντική Αειφορία

Ανάλυση των αναγκών εκπαίδευσης για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης για την κοινωνική οικονομία: εστίαση στην κοινωνική οικονομία και τις κοινοτικές στρατηγικές

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

PLANNING SEEDS

Συγγραφείς

Ευτυχία Κεχρή (ΚΜΟΠ Κόμβος Εκπαίδευσης και Καινοτομίας)

Andrea Marchini (Πανεπιστήμιο της Περούτζια)

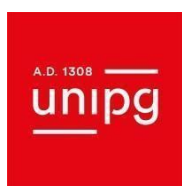
Eleonora Mariano (Πανεπιστήμιο της Περούτζια)

Vanessa Conigli (Tamat)

Graciella Ehouly (Δίκτυο Diesis)

Loreta Isac (Κέντρο Μη Κερδοσκοπικού Δικαίου)

Μαρκέλλα Παπανικολάου (CARDET)

Center for
Not-for-profit
Law

Το έργο αριθ. 2022-1-IT02-KA220-ADU-000089519 έχει χρηματοδοτηθεί με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το περιεχόμενο του παρόντος εγγράφου εκφράζει μόνο τις απόψεις του συντάκτη και αποτελεί αποκλειστική ευθύνη του. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχει.

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

01.

Εισαγωγή

02.

Ευρωπαϊκές πολιτικές για τις
Περιοχές Αλληλέγγυας Οικονομίας
(ΠΑΟ) και τις Βραχείες Αλυσίδες
Εφοδιασμού Τροφίμων (ΒΑΕΤ)

03.

Ανάλυση των πορισμάτων τη
βιβλιογραφικής έρευνας και της
έρευνας πεδίου

04.

Συμπεράσματα και συστάσεις

05.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Εισαγωγή

Το Planning SE(E)Ds είναι ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα που φιλοδοξεί να βελτιώσει την αναγνώριση της κοινωνικής οικονομίας και του δυναμικού της αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση και τη προβολή μέσω τοπικών κοινωνικών πειραμάτων Βραχειών Αλυσίδων Εφοδιασμού Τροφίμων (ΒΑΕΤ). Η παρούσα έκθεση αναλύει τις βασικές απαιτήσεις κατάρτισης που είναι κρίσιμες για την επιτυχή εκτέλεση του σχεδίου δράσης για την κοινωνική οικονομία που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2021. Με ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνική οικονομία και στις πρωτοβουλίες των τοπικών κοινοτήτων, η εξέταση αποσκοπεί στον εντοπισμό των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την προώθηση των πρωτοβουλιών που περιγράφονται στο σχέδιο δράσης. Διερευνά τις ζωτικές συνιστώσες που συμβάλλουν στην αποτελεσματική εφαρμογή των στρατηγικών κοινωνικής οικονομίας και ενδυναμώνουν τις κοινότητες για βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

Διεξάχθηκε εκτεταμένη βιβλιογραφική έρευνα και έρευνα πεδίου σχετικά με το στρατηγικό πλαίσιο και τους βασικούς παράγοντες της Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας και των Βραχειών Αλυσίδων Εφοδιασμού Τροφίμων, καθώς και σχετικά με τις ανάγκες κατάρτισης των πολιτών στις χώρες εταίρους (CY, BE, GR, IT, RO) του έργου Planning SE(E)Ds. Πιο συγκεκριμένα, ο στόχος ήταν να εντοπιστούν οι διασταυρώσεις, τα κενά, οι δυνητικοί συμβιβασμοί και οι συνέργειες μεταξύ των υφιστάμενων πολιτικών και πραγματικότητας, να εξευρεθεί σαφής υποστήριξη και να εξαλειφθούν τα θεσμικά εμπόδια για την αλλαγή, καθώς και να διερευνηθούν συγκεκριμένες ανάγκες και καινοτόμες δυνατότητες για τη συνεργασία μεταξύ των γενεών.

Ευρωπαϊκές πολιτικές για τις Περιοχές Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΠΑΟ) και τις Βραχείες Αλυσίδες Εφοδιασμού τροφίμων (ΒΑΕΤ)

Η κοινωνική οικονομία στηρίζει τους στόχους που περιγράφονται στο σχέδιο δράσης [του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων](#) και τους [πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ για το 2030](#). Οι στόχοι αυτοί περιλαμβάνουν στόχους όπως η επίτευξη απασχόλησης τουλάχιστον 78% για άτομα ηλικίας 20 έως 64 ετών, η διασφάλιση συμμετοχής τουλάχιστον 60% στην κατάρτιση και η έξοδος τουλάχιστον 15 εκατομμυρίων ανθρώπων από τη φτώχεια ή τον κοινωνικό αποκλεισμό. Επιπλέον, η δέσμη μέτρων για την κοινωνική οικονομία είναι σύμφωνη με τους στόχους του Ευρωπαϊκού Έτους Δεξιοτήτων, δίνοντας έμφαση στη δημιουργία ευκαιριών για την ανάπτυξη δεξιοτήτων στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας.

Τον Δεκέμβριο του 2021, η Επιτροπή εισήγαγε το σχέδιο δράσης για την κοινωνική οικονομία, με στόχο την προώθηση της ανάπτυξης και τη μεγιστοποίηση του δυναμικού της κοινωνικής οικονομίας. Το σχέδιο περιγράφει διάφορες πρωτοβουλίες, συμπεριλαμβανομένης μιας νέας [πρότασης για σύσταση Συμβουλίου](#) και της δημιουργίας της [Πύλης Κοινωνικής Οικονομίας](#).

Το σχέδιο δράσης συμπληρώθηκε από δύο έγγραφα εργασίας του προσωπικού. Το [πρώτο έγγραφο](#) παρέχει μια ανάλυση των προκλήσεων και των ευκαιριών που αντιμετωπίζει η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη. Συνοψίζει τις διαβουλεύσεις που πραγματοποιήθηκαν και τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από την ανακοίνωση του σχεδίου δράσης στις αρχές του 2021. Το [δεύτερο έγγραφο](#), με τίτλο "Σενάρια προς τη συν-δημιουργία μιας μεταβατικής πορείας για ένα πιο ανθεκτικό, βιώσιμο και ψηφιακό βιομηχανικό οικοσύστημα εγγύτητας και κοινωνικής οικονομίας", σκιαγραφεί πιθανά σενάρια για την ψηφιακή και πράσινη μετάβαση του βιομηχανικού οικοσυστήματος. Επιπλέον, προσδιορίζει τις απαραίτητες δράσεις και τις κοινές δεσμεύσεις που απαιτούνται για την υποστήριξη αυτής της μετάβασης. Το σχέδιο δράσης επισημαίνει επίσης τις διαθέσιμες [ευκαιρίες χρηματοδότησης](#) με στόχο την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας.

Για την αντιμετώπιση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις λόγω της έλλειψης κατανόησης και αναγνώρισης των επιχειρηματικών τους μοντέλων, η [προτεινόμενη σύσταση του Συμβουλίου](#) προτρέπει τα κράτη μέλη να διαμορφώσουν ολοκληρωμένες στρατηγικές για την κοινωνική οικονομία. Οι στρατηγικές αυτές αποσκοπούν στη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος σε όλους τους σχετικούς τομείς μέσω της προσαρμογής της πολιτικής και των νομικών πλαισίων. Ο πρωταρχικός στόχος είναι η προώθηση ποιοτικής δημιουργίας θέσεων εργασίας, η τόνωση της τοπικής οικονομίας και η ενίσχυση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.

Η Επιτροπή προτείνει διάφορα μέτρα, μεταξύ των οποίων:

- Χάραξη πολιτικών για την αγορά εργασίας που θα υποστηρίζουν τους εργαζόμενους σε κοινωνικές επιχειρήσεις μέσω πρωτοβουλιών όπως η κατάρτιση, η προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και η διασφάλιση δίκαιων συνθηκών εργασίας μέσω του κοινωνικού διαλόγου και των συλλογικών διαπραγματεύσεων.
- Αναγνώριση του ρόλου της κοινωνικής οικονομίας στην κοινωνική ένταξη, ιδίως όσον αφορά την παροχή προσιτών και υψηλής ποιότητας κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών φροντίδας, καθώς και στέγασης για μειονεκτούσες ομάδες.
- Βελτίωση της πρόσβασης σε δημόσια και ιδιωτική χρηματοδότηση, συμπεριλαμβανομένων των κονδυλίων της ΕΕ.
- Διευκόλυνση της πρόσβασης στις ευκαιρίες της αγοράς και στις δημόσιες συμβάσεις
- Εφαρμογή των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις με σκοπό τη στήριξη της κοινωνικής οικονομίας, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων για τις ενισχύσεις εκκίνησης, την επανένταξη εργαζομένων σε μειονεκτική θέση και την υποστήριξη των τοπικών υποδομών.
- Διασφάλιση ότι τα φορολογικά συστήματα ευνοούν την κοινωνική οικονομία με την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών και με την εξέταση κατάλληλων φορολογικών κινήτρων.
- Ευαισθητοποίηση σχετικά με την κοινωνική οικονομία και τη συμβολή της, ιδίως μέσω της έρευνας και της διάδοσης δεδομένων.

Επιπλέον, η Επιτροπή συνιστά στα κράτη μέλη να μεγιστοποιήσουν τη χρήση της διαθέσιμης χρηματοδότησης της ΕΕ, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το InvestEU, για τη στήριξη πρωτοβουλιών προώθησης της κοινωνικής οικονομίας. Η Επιτροπή είναι έτοιμη να παράσχει περαιτέρω βοήθεια συλλέγοντας στοιχεία και διεξάγοντας έρευνα για την κοινωνική οικονομία εντός της ΕΕ.

Η [Πύλη Κοινωνικής Οικονομίας](#) είναι ένας ενιαίος διαδικτυακή πλατφόρμα που παρέχει στους φορείς της κοινωνικής οικονομίας πληροφορίες σχετικά με τη χρηματοδότηση της ΕΕ, τις ευκαιρίες κατάρτισης, τις εκδηλώσεις, τις πληροφορίες για κάθε χώρα και πού πρέπει να απευθυνθούν για πρόσθετους πόρους, ως εργαλείο για τη δημιουργία ικανοτήτων.

Ανάλυση των πορισμάτων τη βιβλιογραφικής έρευνας και της έρευνας πεδίου

Πώς αναγνωρίστηκε και επιτεύχθηκε η ομάδα στόχος

Στο πλαίσιο της επιτόπιας έρευνας, 20 κύκλοι εκπαίδευσης διεξήχθησαν συνολικά σε όλες τις χώρες εταίρους με αποδέκτες τους νέους, τους ηλικιωμένους και τα ενδιαφερόμενα μέρη της κοινωνικής οικονομίας και των αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων. Οι συμμετέχοντες αναγνωρίστηκαν και προσεγγίστηκαν μέσω χαρτογράφησης, ανοικτών προσκλήσεων και απευθείας προσκλήσεων που στάλθηκαν στη λίστα επαφών των οργανισμών-εταίρων.

Το προφίλ των ερωτώμενων και ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκαν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα

Συνολικά, 102 συμμετέχοντες έλαβαν μέρος στους 20 κύκλους εκπαίδευσης που διεξήχθησαν σε όλες τις χώρες εταίρους.

Οι νεαροί συμμετέχοντες ήταν 18-29 ετών, κάποιοι εξακολουθούσαν να σπουδάζουν, άλλοι είχαν τελειώσει τις σπουδές τους και εργάζονταν σε θέσεις πλήρους ή μερικής απασχόλησης και κάποιοι ανήκαν σε ευπαθείς ομάδες. Έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για το θέμα του έργου, ιδιαίτερα για τους νέους που μελετούν Γεωπονία, Διατροφολογία, Περιβαλλοντικές Επιστήμες και Διοίκηση Επιχειρήσεων.

Οι ηλικιωμένοι ήταν άνω των 65 ετών και συμμετείχαν σε δραστηριότητες που διοργανώθηκαν από τοπικούς οργανισμούς, όπως τα ΚΑΠΗ στον Πειραιά, το Πανεπιστήμιο της Τρίτης Ηλικίας και ο Σύνδεσμος Pian di Massiano στην Περούτζια· η Ένωση Αισιόδοξων Γυναικών στο Βουκουρέστι, κλπ.

Τα ενδιαφερόμενα μέρη ήταν εκπρόσωποι πρωτοβουλιών Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ) και Βραχείων Αλυσίδων Εφοδιασμού Τροφίμων (ΒΑΕΤ) και τα περισσότερα από αυτά είχαν προηγουμένως συμμετάσχει σε άλλες δραστηριότητες των οργανώσεων εταίρων σε σχέση με την κοινωνική οικονομία. Επελέγησαν για τα διαφορετικά τους υπόβαθρα, την προσέγγισή τους στο θέμα, το ενδιαφέρον τους, την εμπειρία τους και την προώθηση του θέματος.

Το εθνικό νομικό και διοικητικό πλαίσιο όσον αφορά τις Περιοχές Κοινωνικής Οικονομίας (ΠΑΟ) και τις Βραχείες Αλυσίδες Εφοδιασμού Τροφίμων (ΒΑΕΤ)

Κύπρος

Στην Κύπρο, υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον για την υποστήριξη πρωτοβουλιών στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας που αντιμετωπίζουν τόσο κοινωνικές όσο και περιβαλλοντικές προκλήσεις, υποστηρίζοντας παράλληλα τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την οικονομική ανάπτυξη. Διάφορες δραστηριότητες και οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας, όπως συνεταιρισμοί, ΜΚΟ και κοινοτικές πρωτοβουλίες συμβάλλουν ενεργά σε θετικές κοινωνικές ή περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Παρά την ύπαρξη αυτών των πρωτοβουλιών, οι έννοιες της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι σχετικά πρόσφατες, στερούμενες επίσημου ορισμού ή νομικού πλαισίου σε εθνικό επίπεδο. Μέχρι πρόσφατα, οι «κοινωνικές επιχειρήσεις» λειτουργούσαν στο υπάρχον νομικό πλαίσιο. Το 2018, καταρτίστηκε ένα εθνικό σχέδιο δράσης για τη δημιουργία ενός οικοσυστήματος κοινωνικών επιχειρήσεων και τον Δεκέμβριο του 2020, η Βουλή των Αντιπροσώπων ενέκρινε νομοθεσία για τη δημιουργία ενός μητρώου για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Ο νόμος στοχεύει στη ρύθμιση της καταχώρισης των επιχειρήσεων σε ένα Μητρώο Κοινωνικών Επιχειρήσεων (2022).

Επιπλέον, η συμφωνία εταιρικής σχέσης μεταξύ της ΕΕ και της Κύπρου, που εγκρίθηκε στις 8 Ιουλίου 2022, σηματοδοτεί πάνω από 1 δισεκατομμύριο ευρώ για επενδύσεις μεταξύ 2021 και 2027. Η συμφωνία αυτή σκιαγραφεί τις στρατηγικές της Κύπρου για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, τονίζοντας την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και την ανάπτυξη ενός ανταγωνιστικού, κοινωνικά περιεκτικού και βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης. Η Κύπρος ξεχωρίζει ως η πρώτη χώρα που έλαβε έγκριση για το επιχειρησιακό της πρόγραμμα στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής.

Η Κύπρος παρουσίασε το στρατηγικό της σχέδιο για την κοινή γεωργική πολιτική (ΚΓΠ) που καλύπτει την περίοδο 2023-2027 (Κύπρος, 2023). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εγκρίνει το σχέδιο αυτό (Η Επιτροπή εγκρίνει τα στρατηγικά σχέδια της ΚΓΠ της Κύπρου και της Ιταλίας, 2022). Ο πρωταρχικός στόχος αυτής της ΚΓΠ είναι να κατευθύνει τη στροφή προς έναν πιο βιώσιμο, ανθεκτικό και σύγχρονο γεωργικό τομέα.

Μια σημαντική έλλειψη στο υπάρχον πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας στην Κύπρο έγκειται στον κατακερματισμό του, με τη συμμετοχή διαφόρων Υπουργείων, ΜΚΟ, επιχειρήσεων και ιδιωτών που το

καθένα εφαρμόζει διακριτές εσωτερικές πολιτικές και δραστηριότητες που σχετίζονται με την κοινωνική οικονομία. Αυτή η αποκεντρωμένη δομή, σε συνδυασμό με την έλλειψη μιας ενιαίας νομικής οντότητας για το συντονισμό αυτών των διαφορετικών φορέων, έχει ως αποτέλεσμα την απουσία ενός εθνικού ορισμού για την κοινωνική οικονομία στην Κύπρο. Συγκεκριμένα, υπάρχει επίσης ένα αξιοσημείωτο κενό που αντιπροσωπεύεται από την ανυπαρξία ενός εθνικού σχεδίου δράσης το οποίο να αντιμετωπίζει ειδικά τις ανησυχίες της κοινωνικής οικονομίας.

Βέλγιο

Το Βέλγιο έχει ισχυρή παράδοση στήριξης των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας, οι οποίες είναι οργανώσεις που επιδιώκουν κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους ενώ παράλληλα ασκούν οικονομικές δραστηριότητες. Η κοινωνική οικονομία αναπτύχθηκε προς το τέλος της δεκαετίας του 1980. Η περιοχή της Βαλλονίας ενδιαφερόταν πραγματικά για την κοινωνική οικονομία. Το πλαίσιο πολιτικής της κυβέρνησης έχει ως στόχο να προωθήσει την ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα των πρωτοβουλιών κοινωνικής οικονομίας, εξασφαλίζοντας ότι συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή, την απασχόληση, και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Το Βέλγιο δεν διέθετε ενιαίο συνολικό πλαίσιο πολιτικής αποκλειστικά για την κοινωνική οικονομία. Αντίθετα, διάφορες πολιτικές και πρωτοβουλίες διαδόθηκαν σε διάφορες περιφερειακές κυβερνήσεις (Φλαμανδική Περιφέρεια, Περιφέρεια Βρυξελλών-Πρωτεύουσας και Περιφέρεια της Βαλλονίας), καθώς και στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Αυτές οι πολιτικές είχαν ως στόχο την προώθηση και την υποστήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων, των συνεταιρισμών και άλλων πρωτοβουλιών κοινωνικής οικονομίας.

Στην Περιφέρεια Βρυξελλών-Πρωτεύουσας, το διάταγμα της 18ης Μαρτίου 2004 σχετικά με την έγκριση και τη χρηματοδότηση των τοπικών πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη της απασχόλησης και την ενσωμάτωση παρέχει ένα νομικό πλαίσιο και ένα πλαίσιο για τη χρηματοδοτική ενίσχυση των επιχειρήσεων ένταξης.

Στη Φλάνδρα, ο τομέας της απασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας αποτελείται από πέντε οντότητες. Με την κυβερνητική συμφωνία 2009-2014, η φλαμανδική κυβέρνηση δεσμεύεται να επιτύχει καλύτερη εναρμόνιση των διαφόρων μέτρων για την απασχόληση. Αναπτύσσεται επί του παρόντος ένα ενιαίο, διαφανές φλαμανδικό πλαίσιο για τα μέτρα απασχόλησης σε όλες τις εταιρείες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων στην κοινωνική οικονομία.

Η πρόοδος που σημείωσαν οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην περιφέρεια της Βαλλονίας οδήγησε τον νομοθέτη της Βαλλονίας να εκδώσει διάταγμα αφιερωμένο στην κοινωνική οικονομία στις 20 Νοεμβρίου 2008 (διάταγμα για την κοινωνική οικονομία, 31.12.2008, σ. 69056). Το διάταγμα αυτό ορίζει την έννοια της κοινωνικής οικονομίας, προσδιορίζει τα εργαλεία και τις δημόσιες αρχές που είναι αφιερωμένες στην κοινωνική οικονομία και οργανώνει αντιπροσωπευτικά και συμβουλευτικά όργανα για τον τομέα αυτό.

Όσον αφορά τις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων (BAET) και τις περιοχές αλληλέγγυας οικονομίας (ΠΑΟ), πολλά από αυτά είναι τα πλαίσια πολιτικής στο Βέλγιο, αλλά το σημαντικότερο είναι η **Στρατηγική Good Food Τροφίμων 1 (SGF1)** που εγκρίθηκε από την κυβέρνηση των Βρυξελλών στα τέλη του 2015, για μια αρχική περίοδο προγραμματισμού από το 2016 έως το 2020 (αλλά με ορισμένους στόχους έως το 2035). Τα επιτεύγματα δείχνουν ότι η στρατηγική συνέβαλε στην έναρξη της μετάβασης του συστήματος τροφίμων προς μεγαλύτερη βιωσιμότητα. Σε 5 χρόνια, η Περιφέρεια γνώρισε την εμφάνιση πληθώρας μετεγκαταστάσεων των διαφόρων τμημάτων του συστήματος τροφίμων, παραγωγή από επαγγελματίες και πολίτες, μικρά κανάλια διανομής, προσβασιμότητα για όλους, αλλαγές στη συμπεριφορά, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση, καταπολέμηση της σπατάλης τροφίμων. Πολύ σημαντικό σε αυτήν τη στρατηγική είναι η ολιστική της πτυχή, που περιλαμβάνει τους χώρους και τις κοινότητες που τους κατοικούν, ένα είδος αστικής ανάπτυξης που ξεκινά με τη σχέση με τα τρόφιμα από την παραγωγή έως την κατανάλωση. Η στρατηγική αυτή βασίζεται στην ιδέα ότι η μετάβαση από

ένα σύστημα τροφίμων σε ένα πιο βιώσιμο είναι μια αναγκαιότητα για την περιοχή των Βρυξελλών, τόσο για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων (προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας και καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής) όσο και για την αντιμετώπιση των τοπικών προκλήσεων (κοινωνική, υγεία, οικονομική και απασχόληση).

Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η κοινωνική οικονομία αναπτύχθηκε σε τομείς που δεν ενδιέφεραν τον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα, με κοινά χαρακτηριστικά την αμοιβαία υποστήριξη και βοήθεια και, γενικά, την ομοιογένεια (Αποστολόπουλος & Λιαργόβας, 2020). Αν και οι συνεταιρισμοί, τα ιδρύματα, οι σύλλογοι και τα ταμεία αλληλασφάλισης στην Ελλάδα είχαν πολυετή λειτουργία και είχαν δημιουργήσει μια ισχυρή παράδοση (Βαρβαρούσης). & Τσιστρίγκκος, 2019, Αποστολόπουλος & Λιαργόβας, 2020), το κράτος χρειάστηκε πολύ χρόνο για να τους θεσμοθετήσει ως φορείς κοινωνικής οικονομίας. Η κοινωνική οικονομία και οι θεσμοί της θεσμοθετήθηκαν στην Ελλάδα τα πρώτα χρόνια της οικονομικής και νομισματικής κρίσης του 2009, όταν οι συνέπειες της κρίσης ήταν τεράστιες και μεγάλα τμήματα του ελληνικού πληθυσμού χτυπήθηκαν από την ανεργία, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση.

Η θεσμική οργάνωση της Κοινωνικής Οικονομίας ξεκίνησε με το Νόμο 4019/2011. Στη συνέχεια, ο Νόμος 4430/2016 επικαιροποίησε τον προηγούμενο νόμο και προσπάθησε να προωθήσει τη δημιουργία ενός ευνοϊκού και σταθερού περιβάλλοντος που θα διευκολύνει την ανάπτυξη της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και θα ενθαρρύνει τη συμμετοχή. Ο νόμος περιγράφει ως Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που βασίζονται σε μια δημοκρατική, ισότιμη, αμοιβαία και συνεργατική μορφή οργάνωσης των σχέσεων μεταξύ παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, οι οποίες αναπτύσσονται με πλήρη σεβασμό του φυσικού περιβάλλοντος και της αξίας του.

Το Οικοσύστημα Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα αποτελείται από οργανισμούς με διαφορετικές νομικές μορφές, π.χ. τα ιδρύματα, τις Μη Κερδοσκοπικές Αστικές Επιχειρήσεις (ΑΜΚΕ), τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚοινΣΕπ), ενώσεις και άλλες μορφές οργανισμών που θεσμοθετούνται από άλλους νόμους και δεν αναγνωρίζονται άμεσα ως φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2023).

Οι ελληνικές κοινωνικές επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να λειτουργούν δημοκρατικά βάσει νόμου, τηρώντας τις οριζόντιες διαδικασίες λήψης αποφάσεων και την ίση συμμετοχή των μελών ανεξαρτήτως μετοχών. Αυτό ισχύει τόσο για *ex-lege* όσο και για *de facto* οντότητες. Μολονότι η ελληνική νομοθεσία θέτει τον δημοκρατικό έλεγχο στο επίκεντρο των λειτουργικών χαρακτηριστικών του τομέα, αξίζει να σημειωθεί ότι δεν δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στη συμμετοχή άλλων ενδιαφερομένων στη λήψη αποφάσεων. Παρομοίως, δεν υπάρχει ρητή αναφορά στον νόμο 4430/2016 για την άμεση εμπλοκή εκείνων που προέρχονται από την πληγείσα περιβάλλουσα κοινότητα. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με το γεγονός ότι οι περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις λειτουργούν σε συνοικιακό, τοπικό (δηλαδή, κοινότητα ή δήμο), περιφερειακό επίπεδο, ή σε συνδυασμό όλων των επιπέδων (Βαρβαρούσης *et al*, 2017).

Οι κύριες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί είναι η έλλειψη δικτύωσης, υψηλό κόστος παραγωγής, μικρά μεγέθη παραγωγής, την ανεπαρκή εμπορία των προϊόντων τους, έλλειψη προγραμμάτων και ευκαιριών ανάπτυξης, έλλειψη σύγχρονων συστημάτων ηλεκτρονικής επικοινωνίας, απουσία συμβουλευτικών υπηρεσιών, μικρό κύκλο εργασιών και εισόδημα για τα μέλη, αδυναμία λήψης επενδυτικών πρωτοβουλιών, έλλειψη πιστοποίησης για τα προϊόντα τους (Τσιομήδου, 2016).

Η κατάργηση των αγορών χωρίς μεσάζοντες από τον νόμο 4849/2021, ήταν ιδιαίτερα αρνητική εξέλιξη

για τη δημιουργία βραχείων αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων.

Ιταλία

Στην Ιταλία, η κοινωνική οικονομία αναφέρεται σε: Συνεταιρισμοί, ενώσεις, ιδρύματα και άλλοι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί (εκκλησιαστικοί οργανισμοί, ταμεία αλληλασφάλισης, ερασιτεχνικοί αθλητικοί σύλλογοι, κοινωνικές επιχειρήσεις, άλλοι οργανισμοί με ιδιωτικό νομικό καθεστώς).

Ο Ιταλικός Κώδικας του Τρίτου Τομέα - Νομοθετικό Διάταγμα αριθ. 117 της 3 ης Ιουλίου 2017 - προβλέπει την αναδιοργάνωση και πλήρη αναθεώρηση των κανονισμών που ισχύουν για το θέμα, τόσο των αστικών όσο και των φορολογικών, καθορίζοντας για πρώτη φορά το πεδίο εφαρμογής του λεγόμενου "Τρίτου Τομέα" και, με ομοιογενή και οργανικό τρόπο, τις οντότητες που αποτελούν μέρος του. Η μεταρρύθμιση ρυθμίζει σε ένα ενιαίο κείμενο όλους τους τύπους οργανισμών που ονομάζονται "Φορείς του Τρίτου Τομέα". Παρέχει έναν κοινό ορισμό για διαφορετικές οντότητες, που κυμαίνονται από μικρούς οργανισμούς, εθνικά δίκτυα, κοινωνικούς συνεταιρισμούς έως φιλανθρωπικές οντότητες. Υπάρχουν επτά νέες τυπολογίες: εθελοντικές οργανώσεις· ενώσεις για την προώθηση της κοινωνίας· κοινωνικές επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων των μέχρι τώρα κοινωνικών συνεταιρισμών)· φιλανθρωπικές οντότητες· τα συνδεδεμένα δίκτυα· ταμεία αλληλασφάλισης, άλλες οντότητες.

Μια άλλη βασική τομεακή πολιτική που σχετίζεται με αυτόν τον τομέα είναι το ιταλικό νομοθετικό διάταγμα αριθ. 112/2017, που ορίζει την έννοια της «κοινωνικής επιχείρησης». Σύμφωνα με αυτήν την κανονιστική παραπομπή, μια κοινωνική επιχείρηση ιδρύεται με δημόσια πράξη και το καταστατικό της πρέπει να αναφέρει ρητά τον κοινωνικό χαρακτήρα της επιχείρησης, σύμφωνα με τις διατάξεις του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 112/2017, που προσδιορίζει ιδίως τον κοινωνικό σκοπό και την απουσία κινήτρων κέρδους. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα δεν είναι μια ξεχωριστή μορφή του αστικού δικαίου, αλλά ένας «τίτλος». Με άλλα λόγια, είναι ένας συγκεκριμένος τρόπος «επιχειρηματικής δραστηριότητας» που είναι ανεξάρτητος από τη νομική μορφή του οργανισμού που την εκτελεί. Ως εκ τούτου, όλοι οι ιδιωτικοί φορείς μπορούν να αποκτήσουν την ιδιότητα της κοινωνικής επιχείρησης.

Στην Ιταλία, η Μικρή Αλυσίδα και το Μηδενικά Χιλιόμετρα γίνονται σαφώς καθορισμένες έννοιες, με μεγαλύτερη διαφάνεια για τους καταναλωτές. Μετά από τόσα χρόνια χωρίς συγκεκριμένη ρύθμιση, το 2022 ψηφίστηκε ένας νόμος που καθορίζει τα κριτήρια για τον ορισμό ενός προϊόντος ως "μηδενικά χιλιόμετρα" ή "μικρή αλυσίδα εφοδιασμού", καθιερώνει λογότυπα, ορίζει ορισμένα εργαλεία προώθησης και μάρκετινγκ και θεσπίζει κυρώσεις για την παράνομη χρήση. Ο κανονισμός αριθ. 61 δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα στις 11 Ιουνίου και τέθηκε σε ισχύ στις 26 Ιουνίου 2022. Ο νόμος ορίζει ότι τα τρόφιμα που παράγονται σε μέγιστη ακτίνα 70 χλμ. από τον τόπο πώλησης ή κατανάλωσης, ή που προέρχονται από την ίδια επαρχία (ή, στην περίπτωση ψαριών, εκφορτώνονται εντός 70 χλμ.), μπορούν να θεωρηθούν μηδενικά χιλιόμετρα. Όσον αφορά τη μικρή αλυσίδα εφοδιασμού, τα προϊόντα που φέρουν την ετικέτα δεν επιτρέπεται να διέρχονται από περισσότερους από έναν ενδιάμεσους πριν φθάσουν στον τελικό καταναλωτή.

Το ιταλικό φάσμα της κοινωνικής οικονομίας ρυθμίζεται κυρίως από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, και κυρίως από τη Διεύθυνση Τρίτου Τομέα και Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Στο πλαίσιο αυτού του υπουργείου, το "Fondazione Italia Sociale", ένα μη κερδοσκοπικό συμμετοχικό ίδρυμα για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων οργανισμών του τρίτου τομέα από ιδιωτικούς πόρους. Ένα άλλο Υπουργείο που συμμετέχει στον τομέα αυτό είναι το Υπουργείο Επιχειρήσεων και Βιοτεχνίας στην Ιταλία, το οποίο ασκεί ρυθμιστικές, διοικητικές και εποπτικές δραστηριότητες σε σχέση με το συνεταιριστικό σύστημα και τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

Όσον αφορά τον αγροδιατροφικό τομέα, πρέπει να επισημανθεί ο ρόλος του Υπουργείου Γεωργίας, Διατροφής και Δασοκομίας, το οποίο το 2015 ενέκρινε εθνικό νόμο για την κοινωνική γεωργία (νόμος αριθ. 141 της 18 ης Αυγούστου 2015). Σύμφωνα με τον προαναφερόμενο νόμο, στο πλαίσιο των σχεδίων αγροτικής ανάπτυξης, οι Περιφέρειες μπορούν να προωθήσουν ειδικά προγράμματα για την πολυλειτουργικότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, με ιδιαίτερη αναφορά στις πρακτικές ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού και την ανάπτυξη της κοινωνικής γεωργίας. Η κοινωνική γεωργία υποστηρίζεται επίσης στον προγραμματισμό 2023-2027 (RRN, 2023).

Ρουμανία

Στη Ρουμανία, σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου 219/2015 για την κοινωνική οικονομία, ο όρος αυτός περιγράφει όλες τις κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες από την ιδιωτική σφαίρα που εξυπηρετούν το γενικό συμφέρον, το συμφέρον μιας κοινότητας ή/και τα προσωπικά μη οικονομικά συμφέροντα, αυξάνοντας την κοινωνική ένταξη ή/και παρέχοντας αγαθά, υπηρεσίες ή/και έργα. Η κοινωνική οικονομία βασίζεται σε ιδιωτικές, εθελοντικές και αλληλέγγυες πρωτοβουλίες, με υψηλό βαθμό αυτονομίας και ευθύνης, καθώς και στην περιορισμένη διανομή κέρδους ή πλεονάσματος, ανάλογα με την περίπτωση, στα μέλη ή τους εταίρους.

Σύμφωνα με τη ρουμανική νομοθεσία, οι οντότητες κοινωνικής οικονομίας μπορούν να είναι δύο ειδών: κοινωνικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις κοινωνικής ένταξης. Ανεξάρτητα από το είδος του κοινωνικού φορέα, πρέπει πρώτα να εγγραφούν ως νομικό πρόσωπο με τη μορφή: συνεταιριστικές εταιρείες, πιστωτικά σωματεία, ενώσεις και ιδρύματα, ταμεία αλληλοβοήθειας εργαζομένων, ταμεία αλληλοβοήθειας συνταξιούχων, γεωργικές εταιρείες, γεωργικοί συνεταιρισμοί και άλλες κατηγορίες νομικών οντοτήτων, ανεξάρτητα από τον τομέα δραστηριότητας, που τηρούν τον ορισμό και τις αρχές της κοινωνικής οικονομίας που ορίζονται από το νόμο.

Για να είναι επιλέξιμοι για παροχές, οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας πρέπει να εγγραφούν στις εργατικές αρχές, ως κοινωνική επιχείρηση ή επιχείρηση κοινωνικής ένταξης. Η διαδικασία εγγραφής είναι δωρεάν και οι οντότητες της κοινωνικής οικονομίας μπορούν να λάβουν βοήθεια από το κράτος για την ολοκλήρωση της διαδικασίας.

Οι επιχειρήσεις κοινωνικής ένταξης είναι επιλέξιμες για τα ακόλουθα οφέλη από το κράτος: το δικαίωμα χρήσης δημοσίων αγαθών (κτιρίων, εδαφών) για την άσκηση της δραστηριότητάς τους, την υποστήριξη της προώθησης των προϊόντων, των υπηρεσιών ή/και των έργων τους και του εντοπισμού νέων αγορών· άλλες παροχές και φοροαπαλλαγές που χορηγούνται από τις τοπικές δημόσιες αρχές.

Η μικρή αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων ρυθμίζεται στο ρουμανικό δίκαιο υπό την έννοια της «άμεσης εταιρικής σχέσης», η οποία είναι η άμεση εμπορική σχέση μεταξύ του εμπόρου και των γεωργικών συνεταιρισμών, των ενώσεων των γεωργικών παραγωγών, των εταιρειών γεωργικής παραγωγής, των παραγωγών γεωργικών προϊόντων και των διανομέων. Η συμβατική τους σχέση πρέπει να ισχύει για τουλάχιστον 12 μήνες. (άρθρο 2 παρ. 1 του νόμου 321/2009)

Κοινή γνώμη μεταξύ των νέων και των ηλικιωμένων σχετικά με τις Περιοχές Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΠΑΟ) και τις Βραχείες Αλυσίδες Εφοδιασμού Τροφίμων (ΒΑΕΤ).

Σε όλες τις χώρες εταίρους, μια κοινή βάση είναι εμφανή στην περιορισμένη γνώση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (SSE) και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας μεταξύ των νεότερων συμμετεχόντων. Οι νεαροί συμμετέχοντες έδειξαν περιορισμένη εξοικείωση με τους όρους που

χρησιμοποιούνται, όπως "Περιοχές Αλληλέγγυας Οικονομίας" και "Μικρές Αλυσίδες Εφοδιασμού Τροφίμων", επισημαίνοντας πιθανά κενά στα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών. Αντιστρόφως, νέοι συμμετέχοντες από την Κύπρο και την Ιταλία, επιδεικνύουν υψηλότερο επίπεδο εξοικείωσης με την ΚΑΛΟ, τονίζοντας τον ουσιαστικό χαρακτήρα της και τη σημασία της προσφοράς ποιοτικών προϊόντων σε όσους αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Οι παλαιότεροι συμμετέχοντες έδειξαν γενικά μεγαλύτερη εξοικείωση με την ΚΑΛΟ. Οι κύκλοι εκπαίδευση αποκάλυψαν κατά αυτόν τον τόπο ένα χάσμα γενεών, με τα παλαιότερα άτομα να επιδεικνύουν μεγαλύτερη επίγνωση της ΚΑΛΟ και των ΒΑΕΤ.

Σε όλες τις χώρες εταίρους, νέοι και ηλικιωμένοι συμμετέχοντες αναγνώρισαν τα οφέλη της αγοράς τοπικών προϊόντων. Ωστόσο, εξέφρασαν εμπόδια όπως οι υψηλές τιμές, η περιορισμένη προσφορά σε μεγάλους οργανισμούς λιανικής πώλησης και η αβέβαιη ποιότητα και προέλευση, συμβάλλοντας στην προτίμησή τους για τις μεγάλες αλυσίδες τροφίμων. Τα αποτελέσματα ήταν διαφορετικά στην Κύπρο, όπου οι συμμετέχοντες δεν ανέφεραν εμπόδια στην πρόσβαση σε τοπικά προϊόντα. Οι συμμετέχοντες σε όλες τις χώρες εταίρους εξέφρασαν επίσης την απογοήτευσή τους για την απουσία κρατικής στήριξης.

Στάση των ενδιαφερόμενων μερών της οικονομίας όσον αφορά τις Περιοχές Κοινωνικής Οικονομίας (ΠΑΟ) και τις Βραχείες Αλυσίδες Εφοδιασμού Τροφίμων (ΒΑΕΤ)

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας σε επίπεδο γραφείου και πεδίου, οι οικονομικοί φορείς όλων των χωρών εταίρων αναγνωρίζουν από κοινού τα δυνητικά οφέλη και τις προκλήσεις που συνδέονται με την ΚΑΛΟ και τις μικρές αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων. Στην Κύπρο, το κράτος παρέχει διάφορα προγράμματα χρηματοδότησης. Στην Ελλάδα, η ΚΑΛΟ καθοδηγείται κατά κύριο λόγο από μεμονωμένες πρωτοβουλίες, με περιορισμένο κρατικό ρόλο και απαιτητικά νομικά και οικονομικά περιβάλλοντα. Το Βέλγιο επιδεικνύει θετική στάση υποστηριζόμενο από κυβερνητικές πρωτοβουλίες όπως οι μειωμένοι συντελεστές ΦΠΑ και, ταυτόχρονα, επισημαίνει πιθανές προκλήσεις για τις επιχειρήσεις, ιδίως όσον αφορά το κόστος αναδιάρθρωσης. Η Ιταλία δίνει έμφαση στην αειφορία, στη μείωση των επιπτώσεων στις μεταφορές και στην τοπική στήριξη μέσω των ΒΑΕΤ, αντικατοπτρίζοντας μια καλά ενημερωμένη βάση συμμετεχόντων.

Συνολικά, οι χώρες αυτές συμμετέχουν ενεργά σε πρωτοβουλίες για την προώθηση της ΚΑΛΟ και των ΒΑΕΤ, αναγνωρίζοντας τον ρόλο τους στην τοπική οικονομική ανάπτυξη, τη βιωσιμότητα και την κοινωνική ένταξη. Στις προκλήσεις περιλαμβάνονται η ανάγκη για υποστηρικτικά ρυθμιστικά περιβάλλοντα, η αντιμετώπιση των ανησυχιών των επιχειρήσεων και η διασφάλιση δυνατότητας κλιμάκωσης και αποτελεσματικότητας στην αναδιάρθρωση της εφοδιαστικής αλυσίδας.

Αντίληψη των μέτρων και των μηχανισμών που απαιτούνται για την προώθηση των Περιοχών Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΠΑΟ) και των Βραχειών Αλυσίδων Εφοδιασμού Τροφίμων (ΒΑΕΤ).

Αυτό που προέκυψε από την επιτόπου έρευνα είναι ότι οι κοινωνικοί επιχειρηματίες και οι μικροπαραγωγοί σε διάφορες περιοχές αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις που εμποδίζουν την πρόσβαση στην αγορά και την ανάπτυξή τους. Ζητήματα όπως η περιορισμένη διαπραγματευτική ισχύς, οι δυσκολίες διοικητικής μέριμνας και μεταφοράς σε απομακρυσμένες περιοχές, η έλλειψη οικονομικών κινήτρων και η απουσία νομικού πλαισίου για γεωργικές πρωτοβουλίες που υποστηρίζονται από την κοινότητα υπογραμμίστηκαν ως παράγοντες που συμβάλλουν στην αβεβαιότητα του οικονομικού περιβάλλοντος.

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προκλήσεων, οι συμμετέχοντες πρότειναν μια πολύπλευρη προσέγγιση. Οι μηχανισμοί χρηματοδοτικής στήριξης, συμπεριλαμβανομένων των επιχορηγήσεων και

των επιδοτήσεων, αποσκοπούν στην ενίσχυση των παραγωγών σε ΒΑΕΤ για την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και την ενίσχυση των δυνατοτήτων υλικοτεχνικής υποστήριξης. Οι προσπάθειες υιοθέτησης τεχνολογίας περιλαμβάνουν εκπαιδευτικά προγράμματα και επιδοτήσεις, διασφαλίζοντας ότι οι μικροί παραγωγοί μπορούν να αξιοποιήσουν αποτελεσματικά τις διαδικτυακές πλατφόρμες και την ανάλυση δεδομένων. Τα προγράμματα στήριξης της πρόσβασης στην αγορά διευκολύνουν την είσοδο των παραγωγών σε ΒΑΕΤ σε μεγαλύτερα σημεία διανομής, προάγοντας τη βιώσιμη ανάπτυξη σε μια ανταγωνιστική αγορά. Οι πρωτοβουλίες τοπικής δικτύωσης ενθαρρύνουν τη δημιουργία κοινοτήτων παραγωγών και συνεταιρισμών, ενισχύοντας την ισχύ των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Η υποστήριξη για ένα υποστηρικτικό νομικό πλαίσιο είναι ζωτικής σημασίας, απαιτώντας τη συνεργασία με τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής για τη νομιμοποίηση των γεωργικών πρωτοβουλιών και των αγορών «χωρίς μεσάζοντες».

Οι συμμετέχοντες στον κύκλο εκπαίδευσης τόνισαν τη σημασία των εκπαιδευτικών και επικοινωνιακών δραστηριοτήτων για τις περιοχές αλληλέγγυας οικονομίας και τις μικρές αλυσίδες εφοδιασμού τροφίμων, τονίζοντας την ανάγκη για μια πολιτισμική αλλαγή στη συμπεριφορά των καταναλωτών. Αυτό περιλαμβάνει την εκπαίδευση του κοινού, ξεκινώντας από τα παιδιά, σχετικά με τις προστιθέμενες αξίες της κατανάλωσης τοπικών προϊόντων. Επιπλέον, η δημιουργία πλατφορμών για την συνάντηση των παραγωγών και των καταναλωτών και τη συζήτηση νέων αναγκών θα διευκολύνει την ανάπτυξη των περιοχών αλληλέγγυας οικονομίας και των βραχειών αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων.

Συμπεράσματα και συστάσεις

Κύρια εμπόδια και προκλήσεις για τα ενδιαφερόμενα μέρη στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία:

Κατά την εξέταση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι πρωτοβουλίες ΚΑΛΟ, ΒΑΕΤ και οι σχετικές επιχειρήσεις σε όλες τις χώρες εταίρους, προέκυψαν διάφορα κοινά θέματα και εμπόδια. Η περιορισμένη πρόσβαση στη χρηματοδότηση, το μη ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο και οι δυσκολίες πρόσβασης στην αγορά και προβολής αποτελούν κυρίαρχες προκλήσεις. Η αντιμετώπιση αυτών των εμποδίων απαιτεί πολύπλευρες προσεγγίσεις, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής στήριξης, της υποστήριξης των ρυθμιστικών αρχών και των εκστρατειών ευαισθητοποίησης των καταναλωτών. Εκφράστηκαν επίσης ανησυχίες σχετικά με την κλίμακα και την αποτελεσματικότητα των βραχειών αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων, οι οποίες απαιτούσαν καινοτόμες λύσεις, όπως συνεργατικά μοντέλα και κοινές υποδομές. Οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν την ανάγκη για βελτίωση της υποδομής και της διοικητικής μέριμνας για τη διευκόλυνση της ανάπτυξης των ΒΑΕΤ.

Δόθηκε επίσης έμφαση στην αλλαγή νοοτροπίας που απαιτείται για την πλήρη ενασχόληση με την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Οι συμμετέχοντες από όλες τις χώρες τόνισαν τη σημασία της εκπαίδευσης, με στόχο τους πολίτες και τα παιδιά να στηρίξουν την κοινωνική αλληλεγγύη, τη βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση.

Κύριες εκπαιδευτικές ανάγκες για την προώθηση των Περιοχών Κοινωνικής Οικονομίας (ΠΑΟ) και των Βραχειών Αλυσίδων Εφοδιασμού Τροφίμων (ΒΑΕΤ) και σύνδεση με το Πλαίσιο EntreComp και GreenComp.

Τα ευρήματα της έρευνας υπογράμμισαν σημαντική έλλειψη ενημέρωσης του ευρέος κοινού σχετικά με την ΚΑΛΟ και τις Εναλλακτικές Αλυσίδες Εφοδιασμού Τροφίμων (ΕΑΕΤ). Η διαφορά στη γνώση είναι εμφανής, με τους ηλικιωμένους συμμετέχοντες να επιδεικνύουν μια γενική κατανόηση, ενώ η νεότερη γενιά επιδιώκει διευκρίνιση. Η παρανόηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας τονίζει περαιτέρω την

ανάγκη για στοχοθετημένα προγράμματα κατάρτισης. Τα ενδιαφερόμενα μέρη και οι συμμετέχοντες εντόπισαν κρίσιμες ανάγκες κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένων των θεμελιωδών εννοιών ΚΑΛΟ και ΕΑΕΤ, των εξειδικευμένων γνώσεων στη βιώσιμη επιχειρηματικότητα και της διαχείρισης των ΒΑΕΤ σε κοινοτικό επίπεδο.

Οι απαιτήσεις κατάρτισης εκτείνονται πέραν των βασικών εννοιών και περιλαμβάνουν εξειδικευμένες δεξιότητες όπως ο σχεδιασμός έργων, η διοικητική διαχείριση και η συγκέντρωση κεφαλαίων. Η πολυπλοκότητα του τομέα της κοινωνικής επιχείρησης απαιτεί εγκάρσιες δεξιότητες στην ομαδική εργασία, την επίλυση συγκρούσεων και την επικοινωνία. Τονίστηκε η ανάγκη για επαγγελματίες με καλή γνώση της νομοθεσίας της κοινωνικής οικονομίας, της κατάρτισης του προϋπολογισμού και της μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου. Επιπλέον, αναδείχθηκε η σημασία της κατάρτισης για την εδαφική ανάλυση, τις προοπτικές της αγοράς και την ικανότητα ενεργός συμμετοχής ευάλωτων ατόμων.

Οι κύκλοι εκπαίδευσης τόνισαν την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση κατάρτισης ευθυγραμμισμένη με τα πλαίσια EntreComp και GreenComp. Οι ικανότητες του πλαισίου EntreComp, όπως εντοπισμός ευκαιριών, διερευνητική σκέψη, ανάπτυξη οράματος και οικονομική γνώση, είναι ζωτικής σημασίας για την πλοήγηση στις πολυπλοκότητες της ΚΑΛΟ και των ΕΑΕΤ. Οι ικανότητες του πλαισίου GreenComp, οι οποίες εστιάζουν στην ηθική και βιώσιμη σκέψη, συμπληρώνουν τις επιχειρηματικές δεξιότητες που απαιτούνται για επιτυχείς πρωτοβουλίες. Η ενσωμάτωση αυτών των ικανοτήτων είναι απαραίτητη για την προώθηση της βιωσιμότητας, της επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής ευθύνης. Ταυτόχρονα, μια συνεργατική προσπάθεια σε διάφορα επίπεδα είναι απαραίτητη για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος ευνοϊκού για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, υποστηριζόμενη από πολιτικές, υποδομές και εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες.

Προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό βασισμένο στα Πλαίσια EntreComp και το GreenComp:

Καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος, θα πρέπει να χρησιμοποιείται ένα μείγμα ψηφιακού και φυσικού υλικού για την κάλυψη ποικίλων μαθησιακών προτιμήσεων. Θα πρέπει να ενθαρρυνθούν οι πρακτικές και πρακτικές δραστηριότητες, οι οποίες θα επιτρέπουν στους συμμετέχοντες να εφαρμόζουν θεωρητικές γνώσεις σε σενάρια του πραγματικού κόσμου.

Θεματική εκπαίδευσης	Περιεχόμενο εκπαίδευσης
Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία	Επισκόπηση της κοινωνικής οικονομίας: Ορισμός και αρχές της κοινωνικής οικονομίας. Ιστορικό πλαίσιο και εξέλιξη της κοινωνικής οικονομίας. Συνεταιρισμοί και κοινωνικές επιχειρήσεις: Διαφορετικά μοντέλα οργανισμών κοινωνικής οικονομίας. Νομικές δομές και διακυβέρνηση στις κοινωνικές επιχειρήσεις. Επιτυχημένες πρωτοβουλίες κοινωνικής οικονομίας: Περιπτωσιολογικές μελέτες γνωστών κοινωνικών επιχειρήσεων και συνεταιρισμών. Ανάλυση των στρατηγικών και του αντίκτυπου τους.
Βραχεία αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων	Κατανόηση των ΒΑΕΤ: Ορισμός και χαρακτηριστικά των βραχειών αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων. Οφέλη και προκλήσεις που συνδέονται με τις ΒΑΕΤ. Τοπικά συστήματα τροφίμων: Επισκόπηση των τοπικών και περιφερειακών συστημάτων τροφίμων. Σύγκριση με τις συμβατικές αλυσίδες εφοδιασμού.

	<p>Πρακτικές Ασφάλειας Τροφίμων: Εξασφάλιση της ασφάλειας των τροφίμων σε βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού. Συμμόρφωση με κανονισμούς και πρότυπα.</p> <p>Καλές πρακτικές για την ασφάλεια των τροφίμων : 2 παραδείγματα καλών πρακτικών/μελετών περιπτώσεων στο Βέλγιο, την Κύπρο, την Ελλάδα, την Ιταλία και τη Ρουμανία</p>
Επιχειρηματικές ικανότητες	<p>Εισαγωγή στο EntreComp: επισκόπηση του πλαισίου EntreComp και των βασικών συστατικών του. Κατανόηση της σημασίας των επιχειρηματικών ικανοτήτων σε διάφορα πλαίσια.</p> <p>Ανάπτυξη της ιδέας της κοινωνικής επιχείρησής σας: όλα τα βήματα για να αναπτύξετε τις κοινωνικές επιχειρηματικές σας ιδέες (έρευνα αγοράς, ανάλυση ανταγωνισμού, επιβεβαίωση προβλημάτων, επιχειρηματικό σχέδιο, διαχείριση έργων)</p> <p>Χρηματοδότηση: πηγές χρηματοδότησης για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, crowdfunding, επένδυση επιπτώσεων.</p> <p>Δεξιότητες παρουσίασης, μάρκετινγκ και επικοινωνίας</p>
Βιώσιμη Επιχειρηματικότητα	<p>Κατανόηση της πράσινης επιχειρηματικότητας: εισαγωγή στην έννοια της πράσινης επιχειρηματικότητας και τη σημασία της στο πλαίσιο της αειφορίας.</p> <p>Βιώσιμα επιχειρηματικά μοντέλα: Περιπτώσιολογικές μελέτες και κατάρτιση για βιώσιμα επιχειρηματικά μοντέλα</p> <p>Εκπαίδευση αξιολόγησης του κύκλου ζωής: εισαγωγή στις μεθοδολογίες αξιολόγησης του κύκλου ζωής και την εφαρμογή τους στην αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προϊόντων και των υπηρεσιών.</p> <p>Περιβαλλοντικοί κανονισμοί και πρότυπα σχετικά με την πράσινη επιχειρηματικότητα, με ιδιαίτερη έμφαση σε κάθε χώρα εταίρο</p> <p>Βιώσιμη βραχεία αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων: πώς να καταστήσετε βιώσιμη την πρωτοβουλία σας για την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων μικρού μήκους</p>
Σχεδιασμός ΠΑΟ	<p>Αξιολόγηση του τοπικού πλαισίου: Παροχή καθοδήγησης για την αξιολόγηση των τοπικών αναγκών, τον εντοπισμό των ομάδων στόχων και των ευάλωτων πληθυσμών, τον εντοπισμό των βασικών ενδιαφερόμενων μερών και την αξιολόγηση των πιθανών θετικών κοινωνικών επιπτώσεων της περιοχής.</p> <p>Δομή συνεργατικής διαχείρισης: Παροχή καθοδήγησης για τη δημιουργία μιας συνεργατικής δομής διακυβέρνησης, με τη συμμετοχή των μελών της κοινότητας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και την προώθηση εταιρικών σχέσεων με την τοπική κυβέρνηση, τους ΜΚΟ και τις επιχειρήσεις</p> <p>Δημιουργία περιοχών αλληλέγγυας οικονομίας (ΠΑΟ): Μάθετε πώς να κάνετε ένα σχέδιο δράσης για περιοχές αλληλέγγυας οικονομίας</p>

Συνιστώμενες δράσεις για την προώθηση των περιοχών αλληλέγγυας οικονομίας (ΠΑΟ) και των βραχειών αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων (ΒΑΕΤ):

Προγράμματα ευαισθητοποίησης και ανάπτυξης ικανοτήτων:

- Ευαισθητοποίηση του κοινού, των επιχειρήσεων και των υπευθύνων χάραξης πολιτικής σχετικά με τα οφέλη των ΠΑΟ και των ΒΑΕΤ μέσω εκπαιδευτικών εκστρατειών, εργαστηρίων και σεμιναρίων.
- Εφαρμογή στοχοθετημένων προγραμμάτων κατάρτισης για την αντιμετώπιση των εντοπισμένων αναγκών κατάρτισης, σε συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα και ειδικούς του κλάδου.

Διατομεακή συνεργασία:

- Ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων και του ακαδημαϊκού κόσμου. Δημιουργία εταιρικών σχέσεων για τη κινητοποίηση πόρων, εμπειρογνωμοσύνης και δικτύων προς όφελος των ΠΑΟ και των ΒΑΕΤ.
- Προώθηση της συνεργασίας με τους τοπικούς δήμους για την ενσωμάτωση των ΠΑΟ και των SFC στις στρατηγικές πολεοδομίας και ανάπτυξης.

Αλλαγές σε επίπεδο πολιτικής και νομοθεσίας:

- Υποστήριξη πολιτικών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο που προωθούν την ανάπτυξη των ΠΑΟ και των ΒΑΕΤ. Συνεργασία με τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής για την αντιμετώπιση τυχόν ρυθμιστικών προκλήσεων και τη διασφάλιση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για πρωτοβουλίες κοινωνικής οικονομίας.
- Συστήματα τυποποίησης και πιστοποίησης που ελέγχουν την αυθεντικότητα των τοπικών και βιώσιμων προϊόντων, οικοδομώντας την εμπιστοσύνη των καταναλωτών.

Κίνητρα και χρηματοδότηση:

- Ανάπτυξη μηχανισμών χρηματοδότησης προσαρμοσμένων στις ανάγκες των ΠΑΟ και των ΒΑΕΤ, συμπεριλαμβανομένων των επιχορηγήσεων, των δανείων χαμηλού επιτοκίου και των επενδυτικών ευκαιριών.

Υποστήριξη υποδομών:

- Επένδυση σε υποδομές που υποστηρίζουν ΒΑΕΤ, όπως οι λαϊκές αγορές, τα σημεία παραλαβής, η κοινοτικά υποστηριζόμενη γεωργία (ΚΑΓ) και τα κέντρα τροφίμων. Παροχή υλικοτεχνικής υποστήριξης στους παραγωγούς για την αποτελεσματική διάθεση των προϊόντων τους στην αγορά.

Έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη:

- Επενδύσεις στην έρευνα και την καινοτομία για την ενίσχυση της αποδοτικότητας και της βιωσιμότητας των ΒΑΕΤ. Διερεύνηση των λύσεων τεχνολογίας που διευκολύνουν την άμεση σύνδεση μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών, όπως διαδικτυακές πλατφόρμες ή εφαρμογές για φορητές συσκευές
- Ανάπτυξη μιας φιλικής προς τον χρήστη διαδικτυακής εφαρμογής ή εφαρμογής για κινητές συσκευές που παρέχει στους καταναλωτές πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο σχετικά με το πού να αγοράσουν τοπικά προϊόντα και ποιοτικά προϊόντα. Να περιλαμβάνει χαρακτηριστικά όπως λεπτομέρειες προϊόντος, τιμές και τον κοινωνικό και περιβαλλοντικό αντίκτυπο των προϊόντων.
- Διερεύνηση της χρήσης της τεχνολογίας για τη βελτιστοποίηση της εφοδιαστικής αλυσίδας για ΒΑΕΤ. Ανάπτυξη ψηφιακών εργαλείων για διαχείριση αποθέματος, επεξεργασία παραγγελιών και παρακολούθηση των παραδόσεων για μεγαλύτερη αποδοτικότητα.

Οικονομική διαφοροποίηση:

- Προώθηση της οικονομικής διαφοροποίησης στο πλαίσιο των ΠΑΟ με την ενθάρρυνση διαφόρων κοινωνικών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που επικεντρώνονται στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τον οικολογικό τουρισμό και τις πολιτιστικές δραστηριότητες.
- Διερεύνηση της ενσωμάτωσης των αρχών της κυκλικής οικονομίας στο πλαίσιο των ΠΑΟ, προάγοντας τη βιωσιμότητα και την αποδοτικότητα των πόρων.

Παρακολούθηση και αξιολόγηση:

- Θέσπιση ενός πλαισίου παρακολούθησης και αξιολόγησης για την τακτική αξιολόγηση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ΠΑΟ και των ΒΑΕΤ. Χρησιμοποιήστε πληροφορίες που καθορίζονται από δεδομένα, για να βελτιώσετε τις στρατηγικές και να αντιμετωπίσετε τις προκλήσεις.
- Διάδοση επιτυχημένων ιστοριών και μελετών περιπτώσεων μέσω διαφόρων διαύλων, ώστε να εμπνεύσετε άλλες κοινότητες και άλλους ενδιαφερόμενους να υιοθετήσουν παρόμοιες πρωτοβουλίες.

Συμμετοχή των νέων:

- Εμπλοκή των νέων μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων, πρακτικής άσκησης και ευκαιριών καθοδήγησης εντός των ΠΑΟ και των ΒΑΕΤ. Ενδυνάμωση της νεολαίας για να γίνουν υποστηρικτές και πρεσβευτές για τη βιώσιμη και τοπική ανάπτυξη.
- Ενσωμάτωση των αρχών της κοινωνικής οικονομίας στα σχολικά προγράμματα σπουδών για την ενδυνάμωση των αξιών της κοινωνικής ευθύνης και της επιχειρηματικότητας από νεαρή ηλικία.

Προσβασιμότητα και συμμετοχικότητα:

- Εξασφάλιση της πρόσβασης των ΠΑΟ και των ΒΑΕΤ σε όλα τα μέλη της κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων των περιθωριοποιημένων ομάδων. Αντιμετώπιση τυχόν φραγμών στην είσοδο και ενεργός προώθηση της συμμετοχικότητας.
- Εξέταση πρωτοβουλιών για να καταστούν τα τοπικά και βιώσιμα προϊόντα πιο προσιτά σε μια ευρύτερη βάση καταναλωτών.

Δικτύωση και διεθνής συνεργασία:

- Δημιουργία πλατφορμών για τα ενδιαφερόμενα μέρη για τη δικτύωση, την ανταλλαγή εμπειριών και τη συνεργασία, την προώθηση μιας αίσθησης κοινωνικού και συλλογικού αντίκτυπου.
- Εξερεύνηση ευκαιριών για συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς και κοινότητες, για ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, γνώσεων και πόρων.
- Συμμετοχή σε παγκόσμιες πρωτοβουλίες και δίκτυα αειφορίας για τη συμβολή και την αξιοποίηση του ευρύτερου κινήματος για την κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Βέλγιο

Defourny, J., & Nyssens, M. (2001). Βέλγιο: Κοινωνικές επιχειρήσεις σε κοινοτικές υπηρεσίες. Στην ανάδειξη της κοινωνικής επιχείρησης (σελ. 59-76). Routledge.

Hublet, A., Maes, L., Mommen, J., Deforche, B., & De Bourdeaudhuij, I. Η Επιτροπή Παρεμβάσεων για την προώθηση της υγείας στις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας της Φλάνδρας (Βέλγιο). BMC Public Health, 16(1), 1-9.

Merthens, S. (2010). Η διαχείριση των κοινωνικών επιχειρήσεων. Edipro.

Monzon, J. L., & Chaves, R. (2008) Η ευρωπαϊκή κοινωνική οικονομία: έννοια και διαστάσεις του τρίτου τομέα. Χρονικά της δημόσιας και συνεταιριστικής οικονομίας, 79(3-4), 549-577.

Κύπρος

A. (2022, 24 Αυγούστου). Το νέο νομικό πλαίσιο για τις κοινωνικές επιχειρήσεις στην Κύπρο και πώς μπορεί να υποστηρίξει την οικονομία της Κύπρου - Crestem Idei. Crestem Idei. <https://crestemidei.org/the-new-legal-framework-on-social-enterprises-in-cyprus-and-how-it-can-support-cyprus-economy/>

Κύπρος. (2023, 21 Σεπτεμβρίου). Γεωργία και αγροτική ανάπτυξη. https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans/cyprus_en

Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης, Υπουργείο Οικονομικών | Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης, Υπουργείο Οικονομικών
|. (μ.δ.). https://www.mof.gov.cy/mof/dggrowth/dggrowth.nsf/home_en/home_en?openform

Πάνω από 1 δισ. ευρώ για την Κύπρο για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και δίκαιη πράσινη μετάβαση το 2021-2027 | Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Συν. (μ.δ.). <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/news/EU-cyprus-partnership-approved>

Συμφωνία εταιρικής σχέσης με την Κύπρο - 2021-2027. (μ.δ.). Επιτροπή. https://commission.europa.eu/publications/partnership-agreement-cyprus-2021-2027_en

Press corner. (μ.δ.) Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Ευρωπαϊκή Επιτροπή. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_4326

Solutions, B. W. (μ.δ.). Προγράμματα χρηματοδότησης, Υπηρεσία Βιομηχανίας και Τεχνολογίας, Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας. Copyright © 2022, Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας. <https://www.industry.gov.cy/en/funding-schemes>

Στρατηγικό σχέδιο της κοινής γεωργικής πολιτικής 2023-2027 - Πύλη Ευρωπαϊκών Ταμείων. (2023, 27 Ιουλίου). Πύλη Ευρωπαϊκών Ταμείων - Προγραμματική Περίοδος 2021-2027. <https://eufunds.com.cy/en/strategic-plan-of-common-agricultural-policy-2023-2027/>

Η Επιτροπή εγκρίνει τα στρατηγικά σχέδια της ΚΓΠ της Κύπρου και της Ιταλίας. (2022, 2 Δεκεμβρίου). Γεωργία και αγροτική ανάπτυξη. https://agriculture.ec.europa.eu/news/commission-approves-cap-strategic-plans-cyprus-and-italy-2022-12-02_en

Το ΕΚΤ στην Κύπρο. (μ.δ.). <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=373>

YOUTHShare Project - Ανθεκτικές και κοινόχρηστες οικονομίες για NEETs. (μ.δ.). <http://www.youthshare-project.org/>

User, S. (μ.δ.). Join2Share - Κοινή πλατφόρμα οικονομίας - Home. <https://join2share.eu/>

YOUTHShare πλατφόρμα ηλεκτρονικής μάθησης: Συνδεθείτε στην ιστοσελίδα. (μ.δ.). <https://elearning.youthshare-project.org/login/index.php>

Ελλάδα

Ανθοπούλου, Τ. (2019) Εναλλακτικά και τοπικά δίκτυα τροφίμων στην Ελλάδα σε περίοδο κρίσης. Σε γεωγραφίες σε καιρούς ρευστότητας: Κρίσιμα δοκίμια για τον χώρο, την κοινωνία και τον πολιτισμό προς τιμήν της Λίλας Λεοντίδου επιμελήθηκε ο Αφουξενίδης Α., Γιαλής Σ., Ιωσηφίδης Τ. Κουρλιούρος Ε., στον Τύπο, Αθήνα: Προπόμπος, 2019.

Αποστολόπουλος, Ν. & Λιαργόβας Ρ. (2020, Απρίλιος). Κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα: Σύγκλιση και αποκλίσεις με την ΕΕ. Ινστιτούτο Απασχόλησης GCEE.

Κώτσιος, Β., Κρομμύδα, Β. & Γαβρόγλου, Σ. (2019) Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα: Ο ρόλος της SSE σε σχέση με τις τοπικές αγορές εργασίας.

Παρταλίδου, Μ. & Ανθοπούλου, Τ. (2019) Κοινωνική οικονομία και Τρόφιμα στην Ελλάδα: τοπικές πορείες και περιορισμοί μέσω του φακού των ΣΒΑ. Ανάκτηση από: https://knowledgehub.unsse.org/wp-content/uploads/2019/06/93_Partalidou_Social-economy-and-the-Foodshed-in-Greece_En.pdf.

Παρταλίδου, Μ. Η Επιτροπή Μίλια τροφίμων και μελλοντικό σενάριο για τα τοπικά συστήματα τροφίμων: διερευνητική μελέτη στην Ελλάδα. Outlook on AGRICULTURE 44, 2 (2015):151-157. <https://doi.org/10.5367/oa.2015.0207>

Πετροπούλου, Ε. (2016) Ο ρόλος των βραχειών αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων στην Ελλάδα - Ποιες ευκαιρίες για βιώσιμα, δίκαια και δημοκρατικά συστήματα τροφίμων σε περιόδους κρίσης;. Κοινωνιολογία και Ανθρωπολογία. 4. 337-346. 10.13189/sa.2016.040506.

Πέτρου, Μ. (2015, Δεκέμβριος). «Μαζί να τα φάμε». Το κίνημα πολιτών «χωρίς μεσάζοντες» στην πόλη της Αθήνας. Athens Social Atlas, 2015 Δεκέμβριος.

Τσιομήδου, Ε. (2016) "Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί στον καιρό της κρίσης ". Διατίθεται στη διεύθυνση: <https://ead.gr/wp-content/uploads/2016/12/women-cooperatives.pdf> .

Βαρβαρούσης, Α. & Τσιτσιρίγκος, Γ. (2019.). Οι κοινωνικές επιχειρήσεις και τα οικοσυστήματά τους στην Ευρώπη. Έκθεση χώρας: Ελλάδα. Γραφεία εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Λουξεμβούργο.

Βαρβαρούσης, Α., Temple, Ν., Γαλανός, Χ., Τσιτσιρίγκος, Γ. & Μπεκριδάκη, Γ. (2017) Έκθεση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, Αθήνα: Εκδόσεις Βρετανικού Συμβουλίου.

Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενικός Γραμματέας Υποστήριξης της Απασχόλησης. (2023, Μάρτιος). Σχέδιο δράσης για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική καινοτομία.

Οικονομικός Ταχυδρόμος. (2022, 13 Μαΐου). Γεωργιάδης: Για λόγους δικαιοσύνης, καταργήθηκαν οι αγορές χωρίς ενδιάμεσους φορείς. Ανάκτηση από: <https://www.ot.gr/2022/05/13/epikairothta/politiki/georgiadis-gia-logous-isotimias-katargithikan-oi-agores-xoris-mesazontes/>

Ιταλία

CIRIEC (2017). Πρόσφατες εξελίξεις της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Βρυξέλλες.

Gori, L. Η Επιτροπή Κοινής διοίκησης, η Περιφέρεια Umbria ψηφίζει επίσης νόμο για την προώθησή του Τρίτου Τομέα:

<https://www.cantiereterzosettore.it/amministrazione-condivisa-anche-la-regione-umbria-approva-una-legge-per-favorirla/>

Νομοθετικό διάταγμα αριθ. 117 της 3 ης Ιουλίου 2017 - Ιταλικός κώδικας του Τρίτου Τομέα
<https://www.gazzettaufficiale.it/dettaglio/codici/terzoSettore>

Νομοθετικό Διάταγμα αριθ. 112/2017 - Αναθεώρηση της κοινωνικής επιχειρηματικής πειθαρχίας
<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2017/07/19/17G00124/sg>

Νόμος αριθ. 141 της 18 ης Αυγούστου 2015 - Διατάξεις σχετικά με την κοινωνική γεωργία

<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2015/09/08/208/sg/pdf>

RRN (2023). L'agricoltura sociale nella PAC 2023-2027
<https://www.reterurale.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/25114>

Ρουμανία

Νόμος αριθ. 1/2005 για την οργάνωση και τη λειτουργία των συνεταιρισμών,
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/59553>

Νόμος αριθ. 98/2016 για τις δημόσιες συμβάσεις,
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/178667>

Νόμος αριθ. 76/2002 για την ασφάλιση ανεργίας και την προώθηση της απασχόλησης,
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/33919/>

Νόμος αριθ. 219/2015 για την κοινωνική οικονομία,
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/170086>

Νόμος αριθ. 321/2009 σχετικά με το εμπόριο γεωργικών προϊόντων, αναδημοσιευμένος,
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/180156>

Νόμος αριθ. 566/2004 περί γεωργικών συνεταιρισμών,
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/58004>

Έκτακτο κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 94/2020 σχετικά με ειδικά μέτρα για τη χρηματοδότηση από τα ευρωπαϊκά ταμεία ειδικών εθνικών προγραμμάτων,
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/226704>

Έκτακτο κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 77/2014 σχετικά με τις εθνικές διαδικασίες στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, καθώς και για την τροποποίηση και τη συμπλήρωση του νόμου περί ανταγωνισμού αριθ. 21/1996, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/163659>

Έκτακτο κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 3/2015 για την έγκριση των καθεστώτων πληρωμών στη γεωργία για την περίοδο 2015-2020 και για την τροποποίηση του άρθρου 2 του νόμου αριθ. 36/1991 για τις

γεωργικές εταιρείες και άλλες μορφές ενώσεων στη γεωργία, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/166545#:~:text=ORDONAN%C8%9A%C4%82%20DE%20OURGEN%C8%9A%C4%82%20nr.%203%20din%2018%20martie,agricole%20%C8%99i%20alte%20forme%20de%20asociere%20%C3%AEn%20agricultur%C4%83>

Οδηγία 2014/24/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26 ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με τις δημόσιες συμβάσεις και την κατάργηση της οδηγίας 2004/18/ΕΚ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32014L0024>

Εθνικό πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης 2014 - 2020 (NRDP), https://portal.afir.info/Uploads/PNDR/2014-2020/PNDR_2020_V13_24.06.2021.pdf

Έκθεση σχετικά με το στρατηγικό σχέδιο της ΚΓΠ 2021, https://portal.afir.info/Uploads/PNS/PNS_2023-2027-V1.2-21.11.2022_APROBATA.pdf#page=990&zoom=100,58,48

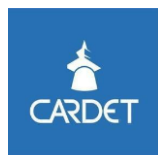
Ενιαία πύλη - Ευρωπαϊκά Ταμεία για την Αγροτική Ανάπτυξη, <http://www.finantare-rurala.ro/beneficiari/cine-beneficiaza-de-pndr.html>

Κυβερνητική απόφαση αριθ. 595/2020 για την έγκριση του εθνικού προγράμματος για τη στήριξη της ίδρυσης κοινωνικών επιχειρήσεων σε αγροτικές περιοχές, που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος για το ανθρώπινο κεφάλαιο 2014-2020, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/228627>

Οργανισμός Πληρωμών και Γεωργικής Παρέμβασης (ΑΠΑΙ), παρουσίαση της διάσκεψης, https://apia.org.ro/wp-content/uploads/2021/11/Prezentare_APIA_.pdf

Κυβερνητική απόφαση αριθ. 594/2018 σχετικά με την έγκριση της εθνικής στρατηγικής για την πράσινη απασχόληση 2018-2025 και του σχεδίου δράσης για την εφαρμογή της εθνικής στρατηγικής για την πράσινη απασχόληση 2018-2025, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/203759>

Υπουργική απόφαση αριθ. 1057/2020 σχετικά με την έγκριση του καθεστώτος ενισχύσεων ήσσονος σημασίας « Στήριξη για τη δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων σε αγροτικές περιοχές », στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος « Ανθρώπινο κεφάλαιο 2014-2020 », <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/230012#:~:text=ORDIN%20nr.%201.057%20din%208%20septembrie%202020%20privind,economie%20social%C4%83%20de%20a%20func%C8%9Biona%20%C3%AEntr-o%20manier%C4%83%20autosustenabil%C4%83%22>

Center for
Not-for-profit
Law

diesis
network

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης